

KELTOVÉ NA BLATENSKU. REGIONÁLNÍ HISTORIE V ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZECH

Milan Říský

Keltové jsou jedním z nejvýznamnějších etnik historie a jejich osídlení se nevyhnulo ani oblasti Blatenska. Cílem této práce je zprůhlednit a sumarizovat naleziště a nálezy na Blatensku, které se týkají osídlení Keltů v této oblasti. V úvodu se nachází charakteristika nejvýznamnějšího kmene – Bójů – a jejich působení na našem území. Dále jsou zde popsány čtyři etapy keltského osidlování České republiky. Z obecné roviny přechází teorie přímo k osidlování Blatenska, jehož prvním trvalým obyvatelstvem jsou právě Keltové. Nejrozsáhlejší část práce tvoří popis jednotlivých nalezišť a fotografie některých nálezů. Naleziště jsou řazena abecedně a systematicky zprůhledňují pozůstatky keltského osídlení na Blatensku. Nejvýznamnějším nálezem je keltský poklad v Bezdědovicích, kterému je věnován mezi nalezišti největší prostor. Poslední část práce se zabývá Ing. Josefem Siblíkem, který položil základ muzeu v Blatné a zároveň byl pedagogem a nadšeným amatérským archeologem. Jeho nálezy mají pro region obrovský význam a staly se později základem muzejní sbírky, stejně jako bádání jeho nástupců, Bedřicha Dubského a Jana Michálka. Přílohy obsahují dosud nepublikovanou nálezo-ovou zprávu z roku 2002 a také několik fotografií nálezů z Bezdědovic, které pocházejí od archeologa Jana Michálka. Tato práce, která předkládá poznatky o nálezech na Blatensku, může sloužit jako pomoc při hledání informací o nalezištích či jako pomůcka učitelům, kteří se mohou s dětmi ve škole vydat po stopách Keltů na Blatensku.

ROLE ŽEN V POLITICE CÍSAŘE AUGUSTA

Barbora Hanušová

Předložená práce s názvem *Role žen v politice císaře Augusta* představuje ženy žijící na Augustově dvoře na počátku prvního století našeho letopočtu. Tyto ženské osobnosti čítající jeho manželku, sestru, dceru a sestřiny dcery,

čili poměrně rozvětvenou rodinu, zasazují do celkové koncepce rodiny, jakou první císař společnosti představil. Augustova reforma rodinného práva byla součástí jeho programu obrody morálky ve společnosti. Celá Augustova rodina hrála důležitou roli v propagaci tohoto programu a byla tudíž veřejnosti prezentována jako vzor hodný následování. Každá žena v Augustově domě měla v této propagaci své vlastní místo. Další roli, a to neméně důležitou, kterou ženským členkám své rodiny Augustus přisoudil, byl přenos legitimacy na muže předurčené císařem k zastávání vedoucích funkcí ve státě. Celá následující dynastie, nazývaná iuliovsko-claudijskou dynastií, využívala principu následnictví, ale nikdy nešlo o pokrevní příbuzenství v přímé linii mezi císařem a jeho následníkem. Pojítkem mezi císaři v linii byla vždy žena. Tento trend, započatý Augustem, se práce snaží ukázat na stručných životopisech žen na jeho dvoře. Jedná se o téma obecně přijímané v zahraniční literatuře, ale v české historiografii není zdaleka tak známé.

Pro zařazení do politického a společenského kontextu dané doby představuje práce nejdříve obecné právní normy definující postavení ženy. V druhé části jsou rozebrány konkrétní reformy rodinného práva v Augustově době. Ve třetí části jsou představeny výrazné ženy na jeho dvoře a zároveň zařazeny do rolí v rodinné koncepci Augustem propagované.

HYNEK Z DUBÉ. DVOŘAN VÁCLAVA II.

Jan Váňa

Předložená práce *Hynek z Dubé. Dvořan Václava II.*, je prozopografickou studií, zachycující působnost Hynka z Dubé na panovnickém dvoře v letech 1276–1309. Práce pojednává o Hynkovu podílu na vnitřní politice českého státu – participace bezprostředně po smrti Přemysla II. Otakara, dále za poručenské vlády Oty Braniborského, za vlády předposledního Přemyslovce Václava II. a též jeho syna Václava III. Zachycuje rovněž konec jeho politické kariéry na dvorech Jindřicha Korutanského a Rudolfa Habsburského. Zmiňuje také podíl tohoto politika na vnitřní politice Českého království, a to zejména v letech 1288 až 1301 – polská a míšeňská otázka. Další zde zpracovávané téma je pohyb Hynka z Dubé na panovnickém dvoře, jeho působnost v různých dvorských úřadech. Práce zahrnuje i stručnou historii

působnosti Ronovců na panovnickém dvoře posledních Přemyslovců za účelem rozkrýt podstatu Hynkova vlivu u dvora a tedy i jeho možnost zasahovat do politiky.

ČTVRTSTOLETÝ SPOR O KRUTHOVSKÝ STATEK. HISTORIE JEDNOHO MAJETKOVÉHO SPORU V KOUŘIMI

Hana Čadová

Studie rekonstruuje na základě pramenů různé provenience průběh majetkového sporu, který se rozhořel v Kouřimi v šedesátých letech 16. století. Různá provenience pramenů umožňuje pohlížet na spor z obou stran. Jednak z pohledu Jiříka Diblíka, jakožto kouřimského měšťana, který se snaží prosadit své nároky i proti panovníkovi, jednak z pohledu centrálních úřadů (komora) a císařského rychtáře, kteří se pochopitelně snaží panovníkovy nároky hájit.

Studie je rozdělena do tří hlavních částí. První z nich osvětluje působnost a kompetence jednotlivých soudů (apelačního a komorního), které do sporu vstupovaly. Druhá část je věnována popisu použitých pramenů. Třetí část popisuje vlastní soudní spor, ve kterém jsou patrné dvě hlavní dějové linky. První z nich je snaha Jiříka Diblíka domoci se soudního řízení a pak i jeho vlastní průběh. Druhá sleduje vývoj situace okolo vlastního majetku, se kterým panovník nakládal jako s vlastním, protože jej považoval za odúmrtí. Jeho snahy majetek co nejdříve zinventovat a prodat. A také komplikace, které při tom nastaly (vykradení truhly se sirotčími penězi). V závěru je shrnuto, co jednotlivým stranám sledovaný spor přinesl a co ztratily, zda se soudy do sledovaného sporu zapojily v rámci svých kompetencí, či zda je překročily, a jak může spor o Kruthovský statek ilustrovat fungování předbělohorského soudnictví.

PŘÍSPĚVEK K SOCIÁLNÍ STRUKTUŘE MĚSTA OLMOUCY V 16. STOLETÍ

Alžběta Steinerová

Práce je věnována sociální stratifikaci olomouckých měšťanů, a to nejen na základě ekonomických kritérií, ale také na úrovni kulturní. Dosavadní bádání v této oblasti dospělo již k dílčím výsledkům, přístupy jednotlivých autorů se však liší. Základním pramenem pro analýzu byly inventáře pozůstalostí, respektive vzorek sta zápisů z let 1580–1583, doplněné o údaje o cenách domů z rychtářských register. Z inventářů lze vyčíst informace o majetkových poměrech i vybavení domácnosti měšťanů, je však nutno přihlédnout k určitým nedostatkům tohoto typu pramene a možnému zkreslení údajů. Jako teoretické východisko bylo možné využít koncepci Pierra Bourdieu, vymezující ekonomický a kulturní kapitál. Kritériem pro majetkovou stratifikaci bylo množství cenných předmětů v inventáři a také cena domu, ukazatelem kulturní úrovně pak vlastnictví knih. Výsledkem analýzy jsou tři majetkové kategorie vytvořené na základě rozboru inventářů, které korespondují s rozdělením na základě cen domů. Výskyt knih v inventářích jednotlivých kategorií a jejich množství pak ukazují na souvislost ekonomického a kulturního kapitálu u olomouckých měšťanů.

POVĚZ MI, CO JÍŠ, A JÁ TI ŘEKNU, KDO JSI. ANALÝZA ŠLECHTICKÝCH RUKOPISNÝCH KUCHAŘSKÝCH KNIH

Lucie Miklovičová

Předložená studie se zabývá šlechtickým stravováním v „dlouhém“ 19. století. V úvodu jsem částečně zhodnotila stav bádání v českém prostředí. Okrajově jsem se věnovala vývoji kuchařských knih.

Ústředním bodem práce je rozbor konkrétních kuchařek. Analyzovala jsem ručně psané kuchařské knihy ze sledovaného období, které pocházejí z pozůstalosti tří šlechtických rodů. Jmenovitě se jednalo o kuchařskou

knihu Ludmily Filipiny hraběnky Schlikové, rozené Nostitzové, a hraběnky Ludmily Berchtoldové, rozené Vratislavové. Rozboru byly podrobeny rovněž kuchařské recepty, které se nacházejí v pozůstalosti hraběnky Marie Thunové, rozené Kinské. Všechny tři kuchařky se liší po formální i obsahové stránce. Shodnými znaky jsou rukopisná podoba, převažující německý jazyk a především tvůrce, respektive majitel kuchařky. Svou pozornost jsem zaměřila zejména na kuchařku Filipiny Schlikové, protože poskytuje nejvíce informací. Neobsahuje pouze návody na přípravu pokrmů, ale některé ze záznamů se týkají také hostin, snídaní a dalších skutečností, které mají s domácností přímou společnou. Záznamy v ostatních kuchařkách se orientují na klasické recepty.

Soustředila jsem se rovněž na používané druhy surovin a potravin, jejich úpravy a kombinace. Pro aristokratické prostředí je typická stálá přítomnost zvířetných pokrmů. Stejně tak je výrazně častěji dávana přednost hovězímu, telecímu, eventuálně drůbežímu masu. Poměrně obvyklé je používání zeleniny. Sledovala jsem i zahraniční vlivy, přičemž jsem došla k závěru, že nejvýraznější je vliv francouzské kuchyně. Záznamy Filipiny Schlikové mi dovolily pokládat si otázky, které souvisí s průnikem snídaně do šlechtického prostředí. Zaznamenané hostiny mi umožnily reflektovat francouzský způsob stolování, jenž převládal ve šlechtickém prostředí do poloviny 19. století.

V práci byly naznačeny možnosti a úskalí využití kuchařských knih jako pramenů. V neposlední řadě jsem se zmínila rovněž o cirkulaci receptů a o možnosti rekonstrukce sociální sítě, ze které recepty pocházely.

DĚJINY VELKOMEZIŘÍČSKÉ FARNOSTI

Jaroslav Mrňa

Hlavním úkolem této práce je seznámit čtenáře s dějinným příběhem velkomeziříčské farnosti od počátku do současnosti, a to v kontextu dějin stejnojmenného panství. S použitím dostupných pramenů, dosavadních zpracování, literatury a záznamů z obou farních kronik přináší první ucelený soupis historie duchovní správy ve městě a okolí. Práce je rozdělena do šesti kapitol. První kapitola se věnuje středověkým počátkům osídlení v prostoru dnešního města a prvním krokům jeho duchovní správy. Ve druhé kapitole je rozebíráno bouřlivé období od husitství k luterskému učení. Cestu tohoto učení dějinami města přináší třetí kapitola, jež zároveň připomíná neblahý

osud zdejšího luterského gymnázia. Čtvrtá kapitola pojednává o nástupu rekatolizace a barokní zbožnosti. Století ve znamení pokroku a obrody národa stručně charakterizuje pátá kapitola. Šestá a závěrečná kapitola přibližuje nelehký osud města a farnosti za obou světových válek, komunistického režimu a po vytvoření demokratického státu. Součástí práce je též seznam pramenů a literatury a přehled duchovních správců farnosti.

OSOBY SVATEBNÍCH SVĚDKŮ A KMOTRŮ V JIHOČESKÝCH VESNICÍCH NA PŘELOMU 18. A 19. STOLETÍ POHLEDEM CÍRKEVNÍCH MATRIK

Lucie Pfliegerová

Cílem předkládané práce je přiblížit konkrétní průběh satebních a křestních obřadů ve venkovském prostředí a dále má také ukázat, jakou roli při nich hráli jejich přímí účastníci, tedy kmotři a satební svědci. Nejdůležitějším pramenem pro zkoumání této tematiky jsou církevní matriky, které pro každou jednotlivou událost jmenovitě zaznamenávají účast svědka křtu či svatby, jeho socio-profesní stav a původ.

Základní otázkou pak bylo, jaké konkrétní nároky kladla tehdejší společnost na osoby účastnící se takto výjimečných událostí. Dále také byla zkoumána možnost, do jaké míry lze skrze kmotry a satební svědky nahlédnout do smýšlení a fungování tehdejšího venkovského společenství. Charakteristikou socio-profesního zařazení a místa původu těchto osob vyplynulo, že výběr svědka křtu i svatby jistě nebyl náhodný a podléhal mnoha zavedeným zvykům a pravidlům. Zvláště při volbě kmotra dítěte pak bylo více než zřejmé, že důležitým faktorem byly rodinné a přátelské vazby v rámci vesnické společnosti. Pro osoby svědčící právě uzavíranému sňatku pak bylo příznačné jejich dobré majetkové i sociální zázemí, při výběru satebního svědka tedy byla rozhodující možnost reprezentace novomanželů a jejich rodin v očích ostatních sousedů. Díky profesní charakteristice vzorku zaznamenaných osob bylo také možné určit, zda a do jaké míry se určité skupiny obyvatel vesnice vymezovaly oproti ostatním. V rámci tohoto výzkumu se však spíše potvrdilo, že venkovský člověk byl limitován více

geografickým než sociálním prostorem, a na příkladu osob účastnících se křtů a svateb je možné usuzovat, že jednotlivé vrstvy společnosti byly propojeny řadou skrytých vazeb, které byly nezbytné pro její fungování.

VE SLUŽBÁCH CÍRKVE A VLASTI: SUŠILOVEC P. VINCENC JANALÍK (1804–1855)

Václav Lunga

Počátek českého národního hnutí na Moravě ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století byl spjat s buditelskou generací v čele s F. C. Kampelíkem, F. M. Klácellem, A. V. Šemberou a Františkem Sušilem. Právě posledně jmenovaný Sušil a jeho žáci vytvořili syntézu vlastenectví a katolictví, hlásící se k ideji cyrilometodějství, která se v následujících letech stala dominujícím národním hnutím na Moravě. Jedním ze Sušilova okruhu byl i kněz P. Vincenc Janalík (1804–1855) působící ve farnosti Milotice u Kyjova.

Právě na popud Sušila, kterého znal už od dob svých studií, začal být P. Janalík na počátku čtyřicátých let vlastenecky činný. Napsal vlastní novely, přeložil německý katechismus do češtiny, stal se členem svatojánského a cyrilometodějského Dědictví, pro které získal i některé své farníky, dále publikoval články v olomouckém časopise Cyrill a Method a v brněnském Hlasu jednoty katolické, šířil myšlenky sušilovského národního vědomí po okolí. Postupem času se tak milotická fara stala ohniskem vlasteneckého ruchu na Kyjovsku. Ovšem stejně jako ve vlastenectví byl Janalík činný také v oblasti náboženské-kněžské, v které se snažil uplatňovat ideje cyrilometodějství. Změněné poměry let 1848/1849 se pak promítly do zhoršení Janalíkova finančního zabezpečení a do celkové nálady milotické farnosti.

P. Vincenc Janalík je příkladem kněze uskutečňujícího Sušilovo heslo „církev a vlast“. Může mu být proto přiřazen přívlastek „sušilovec“ a je možné jej zařadit do tzv. Sušilovy družiny. Zároveň je možno jej označit za prvního významného sušilovce na Kyjovsku či dokonce na Slovácku.

Situace revolučních a porevolučních let v milotické farnosti zapříčinila proces mizení církevního vlivu v mimonáboženských oblastech (tzv. odcírkevňování). Nemůžeme však zde hovořit o odsouvání náboženství a jeho projevů z veřejného sektoru.

„KAŽDÝ JEST NA SVĚTĚ HOSTEM, DEN KE DNI JEN K SMRTI ROSTEM.“ MORTALITA NA CHEBSKU VE DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Jana Kolouchová

Předkládaná práce se zabývá mortalitou v Chebu a okolních obcích ve druhé polovině 19. století. Zkoumaná byla jednotlivá desetiletí, aby bylo možné dosáhnout co nejvíce přesného výsledku. Metodologické východisko tvořily převážně historicko-demografické přístupy. Pramenná základna sestávala z excerpovaných údajů matrik zemřelých. Byly shrnuty výsledky statistického průzkumu, který v obecné rovině zodpověděl některé otázky týkající se místních specifik. Ukazatel problematiky úmrtnosti byl zkoumán z hlediska několika faktorů. Nejenže byl výzkum nahlížen z pohledu průměrné délky života, kojenecké a dětské úmrtnosti, sezónního pohybu, ale také byla provedena analýza příčin úmrtí. Více přístupů dokázalo postihnout problematiku mortality ze všech úhlů pohledu. Pracováno bylo i s vlivem prevence na možný počet úmrtí. Právě v tomto případě se jedná o novum. Doposud se žádná vydaná práce nepokusila prokázat nastíněné souvislosti. Díky pečlivému shromáždění dostupné literatury bylo možné přistoupit i ke komparaci. V rámci této metody byly použity články z časopisu *Historická demografie*, které ve svém časovém záběru odpovídaly zkoumané oblasti. Cílem práce bylo ukázat odlišnosti kraje, ale i zmapování situace samotné. Nejzápadnější kout naší republiky zůstával doposud mimo zájem badatelů.

DOLNÍ KOLONIE JÁMY IGNÁT V OSTRAVĚ-MARIÁNSKÝCH HORÁCH

Mariana Stonišová

Dolní kolonie byla jednou z hornických osad zakládaných v ostravsko-karvinském revíru na přelomu 19. a 20. století. Výstavba započala v roce 1897 podle typizovaných vzorů moravskoostravských stavitelů Ferdinanda Mainxe

a Leopolda Poppa. Charakteristickými byly pro ni tzv. pavlačové domy se zahradkami a hospodářskými budovami. Zvýšit komfort obyvatel kolonie měla okolní zařízení občanské vybavenosti – školy, obchody, hostince, prádelny či závodní jídelna. Avšak jejímu postupnému úpadku, způsobenému řadou negativních faktorů, nezabránily ani tzv. zvelebovací akce v šedesátých letech 20. století, a tak bylo v osmdesátých a devadesátých letech 20. století přikročeno k jejímu zbourání. Dnes nám Dolní kolonii v Mariánských Horách připomíná pouze jediný stojící dům a několik vzrostlých kaštanů, které dříve lemovaly hlavní ulice v kolonii.

ZVONY NA LIBERECKU DO ROKU 2009

Jaroslav Uhlíř

Kampanologický výzkum předložené práce poskytuje v současné podobě zatím nejnovější informace o stavu dochovaných zvonových památek v rámci někdejšího clam-gallasovského panství do roku 2009. Součástí bádání je dohledávání těch, které se v kraji z různých důvodů nezachovaly, průzkumem vesměs nezpracovaných archivních fondů. V rámci archivního bádání na území ČR byly také nalezeny důležité prameny týkající se výroby zvonů (Archiv Národního muzea, Státní okresní archiv Liberec) nebo kampanologického výzkumu před rokem 1939. Díky vstřícnému přístupu Germanisches Nationalmuseum Nürnberg, Abt. Deutsches Glockenarchiv byly poskytnuty evidenční karty týkající se zvonů ze Sudet odevzdaných za druhé světové války. Celkový soubor mého výzkumu zahrnuje mimo zvonů také cimbály, součásti mechanismů pro odbíjení hodin, které zde z úsporných důvodů neuvádím, přestože si některé z nich zaslouží bližší pozornost. Zvláštní důraz je kladen na přesnou transliteraci nápisů, zdokumentovaných při osobní návštěvě zvoníc, včetně chyb, které nejsou výjimečné. Důvodem nového terénního průzkumu je mj. fakt, že jediné dvě práce, týkající se zmíněného regionu (Kühn, Gürlich-Schmidtová), vznikly před druhou světovou válkou a informace v nich obsažené bylo třeba ověřit a prohloubit. Všechny navštívené zvony byly nově změřeny (výška, hloubka, průměr) a digitálně fotografovány. Na základě nabytých poznatků vznikly dvě bakalářské práce, z nichž každá obsahuje podrobný katalog zvonů s rozsáhlou fotodokumentací. V současnosti jsou výsledky bádání rozvíjeny v diplomních pracích na obdobné téma.

Výzkum zpřístupňuje staré a přináší nové informace o kulturním dědictví, které je dosud opomíjeno. Jeho účelem je také znovupřipomenutí zvonů jako uměleckých památek. Předkládaný text představuje stručný průřez probíhajícího bádání a nastiňuje problematiku historie zvonařství, zaniklých i nadále působících zvonařských dílen, válečných rekvizic, umělecké výzdoby a významu zvonů pro sociální paměť regionu. Pro ilustraci je opatřen vybranými příklady z oblasti kampanologických památek Liberecka.

SPOR O KREMATORIUM ANEB UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY PROSAZOVÁNÍ POHŘBU ŽEHEM V NOVODOBÉ SPOLEČNOSTI NA PŘÍKLADU JEDNÁNÍ O STAVBĚ KREMATORIA V OLOMOUCI V LETECH 1919–1932

Filip Macháček

Cílem studie je objasnit fenomén nelehkého pronikání kremace, jakožto nového způsobu pohřbívání na lokálním příkladu, prosazování krematoria v Olomouci v letech 1919–1932. Evoluce výstavby olomouckého krematoria je zde zasazena do širšího kontextu prosazování pohřbu žehem ve společnosti a vysvětluje důvody rezolutního odmítání pohřbu žehem katolickou církví. Po teoretickém uvedení do problematiky se hlavní část práce zaměřuje na problematiku právních sporů spojených s prosazováním samotné stavby krematoria v Olomouci. Tyto spory probíhaly na půdě městského zastupitelstva a v regionálním tisku – studie tak čerpá především z archivních materiálů Státního okresního archivu Olomouc, konkrétně Archivu města Olomouce, a z dobových periodik. I přesto, že o zbudování krematoria v Olomouci rozhodlo městské zastupitelstvo jako první na Moravě, již v roce 1919, samotná budova byla postavena až v roce 1932. Tento projekt se totiž dařilo téměř celých třináct let brzdit katolickým kruhům a představitelům lidové strany odvoláváním se proti usnesení městského zastupitelstva. Tento letitý spor způsobil, že krematorium v Olomouci bylo postaveno až po obdobných stavbách v Moravské Ostravě a v Brně, ačkoliv v Olomouci bylo odsouhlaseno jako první.

PROTISTÁTNÍ SKUPINY LILKA A JÁNOŠÍCI. LIKVIDACE ILEGÁLNÍCH SKUPIN NA LEDNICKU A BRNĚNSKU V LETECH 1949–1950

Marek Těšík

Tématem předkládané práce je případ ilegálních skupin Lilka a Jánošici, které byly v letech 1949 a 1950 realizovány na Lednicku a Brněnsku Státní bezpečností pro protistátní činnost a údajnou velezradu. Výsledkem skutečné odbojové činnosti, záměrné provokace bezpečnostních orgánů, práce tajných agentů, Krajského velitelství Státní bezpečnosti Brno a pěti na sebe navazujících procesů Státního soudu Praha s oddělením v Brně, bylo 25 rozsudků dlouholetých odnětí svobody pro aktéry obou skupin. Státní soud v Brně navíc uložil trest smrti pro vůdce skupin Bohumila Havlína.

Práce se věnuje událostem, které předcházely odhalení a zatčení členů skupiny. Dále text odhaluje účast agentů, referentů a informátorů Státní bezpečnosti na provokaci skupin. Cílem práce bylo poukázat na umělé konstrukce orgánů režimu, které vedly k exemplárním trestům. Ty měly podpořit záměry komunistického režimu, který se i na regionální úrovni soustředil na udržení mocenského monopolu a na odstraňování všech forem opozice, kterými byla například Československá strana lidová či zahraniční emigrace. Práce se opírá zejména o komparace výpovědí Bohumila Havlína s fondy Archivu bezpečnostních složek České republiky, ze kterých plynou předkládané závěry.